

NORMBLADEN PVH (GIDSEN VOOR GOEDE PRAKTIJKEN)

Moorse landschildpad *Testudo graeca ssp.*

I. Toepassingsgebied

Deze gids goede praktijken is van toepassing op de Moorse landschildpad *Testudo graeca*. Na 1977, bij het in werking treden van de Wet Bescherming Uitheimse planten en dieren, is voor de landen behorend tot de Europese Unie een importverbod van kracht geworden en een exportverbod vanuit de landen van herkomst. Verwant zijn *Testudo hermanni hermanni*, *Testudo hermanni boettgeri*, *Testudo kleinmanni*. Volwassen dieren kunnen maximaal 25 cm groot worden. *Testudo graeca* is ondergebracht in CITES Appendix II en in de Europese regelgeving bijlage A.

Dit betekent dat deze dieren niet mogen worden geïmporteerd of geëxporteerd uit de landen van herkomst. Dieren verkregen uit nakweek van de generatie F2 en verder mogen wel worden overgedragen tussen houders, mits aan de wettelijke eisen wordt voldaan. Voor het houden van dieren afkomstig uit wildvang of eerste generatie nakweek (F1) - dit zijn in het algemeen dieren die zijn geïmporteerd voor 1977 of de eerste generatie nakweek daarvan - moet de houder beschikken over een bezitsontheffing. De houder moet bij overdracht van dieren voldoen aan de wettelijke voorschriften terzake. Zo dient o.a. voorafgaande aan de overdracht een EG-certificaat te worden aangevraagd bij de Dienst Regelingen van het ministerie van economische zaken.

Van origine komt de Moorse landschildpad voor in een groot gebied in Noord-Afrika (Marokko, Algerije, Tunesië, Lybië), Griekenland en Turkije, Palestina, Turkije, Irak en landen bij de Kaspische Zee (Georgië, Azerbeidzjan, Armenië). In het grote verspreidingsgebied worden meerdere ondersoorten onderscheiden, die hier niet worden besproken.

Het dier bewoont doorgaans droge landschappen, halfwoestijnen met weinig bomen en struiken. In deze landen hebben de populaties dieren op veel plaatsen sterk te lijden onder habitatverlies vooral door menselijke activiteiten, zoals bebouwing, aanleg van wegen en het weiden van vee.

Bij goede verzorging kunnen Moorse landschildpadden zeker 80 jaar oud worden. Volwassen mannetjes herkent men aan de langere staart dan bij wijfjes en aan het iets holle buikschild. Mannetjes blijven wat kleiner dan vrouwtjes.

Testudo graeca is zeker niet geschikt voor beginners. Het betreft een in het wild bedreigde soort en deze heeft internationaal een beschermde status. Zeer aanbevolen is het deelnemen aan het ESF stamboek/fokprogramma om de toekomst van de soort veilig te stellen. Zie hiervoor www.studbooks.eu

II. Voeding

Landschildpadden zijn herbivoren (planteneters), die een variatie aan voedsel aangeboden moeten krijgen. Door gevarieerde voeding kunnen tekorten in vitamines en mineralen in veel gevallen voorkomen worden. Kruiden zoals paardebloem, klaver, weegbree en melkdistel, niet te natte groenten zoals andijvie, peen, witlof en kool, zeer beperkt fruit, vezelrijk en weinig proteïnen.

Verder hooi en stro en bevochtigde brokken geperst hooi (bijv. Heucobs). Kalk, van groot belang voor de groei en onderhoud van het schild en het skelet, kan gemakkelijk worden gegeven door de dieren altijd de beschikking te geven over gekookte schalen van kippeneieren of sepia. Variatie is van groot belang. Vitaminen, mineralen en kalksupplementen dienen altijd aan het voedsel te worden toegevoegd.

Het in oudere publicaties soms aangeraden voederen van kattenbrokken wordt sterk ontraden. Schildpadden zijn hier wel gek op maar deze voeding veroorzaakt ernstige problemen aan lever en nieren en zorgt voor een onnatuurlijke snelle groei die een gezonde ontwikkeling van het schild in het vroege groeistadium verhindert en tot afwijkingen leidt.

III. Huisvesting:

Deze soort landschildpad is vanwege het klimaat in zijn natuurlijk leefgebied veelal ongeschikt om in West-Europa buiten te houden. Deze landschildpad hoort in een terrarium of 's zomers buiten op een zeer beschutte plaats. Daar behoort een plek te zijn waar de dieren zich kunnen opwarmen, onder een lamp of, liever nog, rechtstreekse zonneschijn. Zorg ook voor een koelere plek zodat de dieren zich naar hun keuze kunnen terug trekken.

Een goed verblijf biedt zonneplekken met een temperatuur tot ca. 45°C en heeft voldoende begroeiing en structuur om ook schaduwrijke plekken en schuilplaatsen te bevatten. De nachttemperaturen mogen wat lager zijn. Wat betreft grootte, moet gedacht worden aan minimaal 2,5 m² voor twee dieren en 4 m² voor drie of meer dieren. De ondersoort speelt hierbij een grote rol. Verder moet er een plek zijn waar de dieren eieren kunnen leggen. Verder moet de huisvesting veilig zijn, dat wil zeggen dat de schildpad niet kan ontsnappen en in onveilige situaties terecht kan komen of dat er honden, katten en andere roofdieren bij kunnen.

De huisvesting moet liefst op een rustige plaats staan, zodat de dieren zich niet steeds gestoord voelen door passerende personen.

Verder is het van belang het leefklimaat van het dier te beheersen. Denk hierbij aan het geven van de mogelijkheid aan het dier om een plek met een optimale temperatuur (rond de 35 °C) te zoeken of zich in te graven. Maar bied ook koelere plaatsen in het terrarium. Bij deze soort wordt de voortplanting gestimuleerd door het nabootsen van een seizoenscyclus met een winterse afkoeling. Die kan worden bereikt door het tijdelijk de lamp(en) in het terrarium korter te laten branden of uit te doen. Verdiep je in het klimaat van het natuurlijke leefgebied en boots dit na. Oostelijke ondersoorten dienen een winterslaapperiode te hebben en de Noordafrikaanse een circa 6 weken durende winterrust waarbij de dieren soms wel actief blijven.

IV. Gezondheid:

Een terrarium moet regelmatig worden onderhouden en het moet goed te reinigen zijn. Water moet dagelijks ververs worden. Verder één keer per acht weken bodembedekking vervangen van het terrarium binnenshuis en dit goed reinigen (één keer per zes maanden ontsmetten met desinfectans). Reptielen hebben over het algemeen geen snelle stofwisseling. Hierdoor kan het lang duren voordat men ziet dat het dier lijdt aan een ziekte. Voordat dieren gekocht worden is het dus zaak kennis te nemen van de meest voorkomende ziektes en die herkend kunnen worden. Zet altijd alle nieuw verworven dieren minimaal 2 maanden in quarantaine voordat ze bij andere dieren worden geplaatst.

Gezondheidsproblemen die kunnen optreden bij de schildpadden:

- Verwondingen die ontstaan door: slijtage, beschadiging, verbranding, agressie, beten van andere dieren, eten van vreemde voorwerpen.
- Ziekten door huisvestingsproblemen zoals overbevolking; slecht water;

verkeerde temperatuur; gebrek aan ventilatie.

- Stressverschijnselen die ze krijgen door het gedrag van andere schildpadden door verkeerde geslachtsverhoudingen in de groep of dominante mannetjes.
- Kalk- en of vitaminegebrek door verkeerde of eenzijdige voeding.
- Parasieten, in- en uitwendig; geregelde controle van de uitwerpselen is raadzaam.

Bij gezondheidsproblemen is het raadzaam tijdig een met reptielen vertrouwde dierenarts te raadplegen.

Moorse landschildpadden en zeker de Noordafrikaanse ondersoorten zijn in gevangenschap in het algemeen moeilijk te houden dieren. Ze zijn gevoelig voor infecties en maag/darmparasieten en de geringste vorm van stress, bijv. door verplaatsing van schildpadden, kan ervoor zorgen dat hun conditie achteruit gaat. Het Nederlandse klimaat kan verkoudheden en longontsteking veroorzaken.

Jonge dieren die in een terrarium verblijven, moeten beschikken over een vochtige laag substraat (aarde, zand, bladeren) waarin zij zich kunnen terugtrekken. Een vochtige laag voorkomt bultvorming op het rugschild, die met name optreedt in het vroege groeistadium.

De soort is rustig en kent in de wintermaanden een periode van winterslaap, afhankelijk van de streek van herkomst. Mannetjes zijn in de paartijd onrustig en hyperactief. Het toedienen van UV-licht is zeer aan te raden.

V. Soortspecifiek gedrag

Voor de kweek is het van belang dat de dieren in een kleine groep van minimaal één man met enkele vrouwen worden gehouden in het terrarium. Ietwat vochtige ca. 15 cm diepe leem/zand plekken dienen aanwezig te zijn voor het leggen van eieren. Als voer moet zoveel mogelijk natuurlijke, wilde kruiden gevoerd worden en zo min mogelijk gekweekte groenten en fruit. Vitaminen en mineralen mogen niet ontbreken. Voor een goede kweek is een winterrust of winterslaap (naar gelang de ondersoort) noodzakelijk. Het opkweken van de jongen is doorgaans probleemloos; voedsel is het zelfde als voor de ouders, doch klein gesneden. Mannen van deze soort kunnen een behoorlijk agressief gedrag vertonen naar de vrouwtjes.

Het is aan te raden de geslachten gescheiden van elkaar te huisvesten en slechts in de paartijd bij elkaar te laten.

VI. Verdere informatie:

Bonin F., Devaux, B. en A. Dupré A. 1996, Toutes les Tortues du Monde
Bonin F., Devaux, B. en A. Dupré A. 2007, Enzyklopädie der Schildkröten
Highfield A.C., 1990, Keeping and Breeding Tortoises in captivity
Vetter, H. 2002. Schildkröten der Welt Band 1. Frankfurt am Main, Chimaira
Diverse artikelen in De Schildpad en Trionyx, Nederlands-Belgische Schildpadden Vereniging

Websites:

<http://www.huisdieren.nu>

<http://www.trionyx.nl>

<http://www.studbooks.org>

<http://www.schildkroeten-farm.de>

<http://www.villa-testudo.de>